

Suomen kielen alueellinen vaihtelu

6. luento

Katri Priiki, Turun yliopisto
Debrecen, 17.–21.2.2014

Savolaismurteet

- 1 Pohjois-Savon murteet
- 2 Etelä-Savon murteet
- 3 Savonlinnan seudun välimurteet
- 4 Itäiset savolaismurteet eli Pohjois-Karjalan murteet
- 5 Kainuun murteet
- 6 Keski-Suomen murteet
- 7 Päijät-Hämeen murteet
- 8 Keuruun–Evijärven välimurteet (Vermlännin savolaismurteet)

Savolaismurteet

- Puhutaan laajalla alueella, noin kolmasosa Suomesta
- Varsinaisen Savon lisäksi Pohjois-Karjalassa, Kainuussa, Keski-Suomessa ja Päijänteen ympäristössä
- Paljon alamurteita ja vaihtelua

Itäistä

- D:n vastine kato, j, v
puhas 'puhdas' *sota*, *sovan* 'sodan'
- Liudennus *tul'* *pal'jas*
- Ensitavussa *aa > ua, ää > iä*
mua 'maa' *piä* 'pää' *suatiin* 'saatiin'

Savolaismurteiden piirteitä

Itäistä

- Lopputavuuissa *aa > oo, ää > ee*
kalloo 'kalaa' *leippee* 'leipää'
- Inessiivi –ssA *Mikkelissä*
- Itämurteiden erikoisgeminatio
kanttaa 'kantaa' *parempoo* 'parempaa'
Kuopijoon 'Kuopioon'

Savolaista

- Ts:n vastineena ht
mehtä, metän ~ *mehtän*

Savolaismurteiden piirteitä

- Diftongien reduktio: i-, u- ja y-loppuiset muuttuvat e-, o- ja ö-loppuisiksi tai pitkiksi vokaaleiksi
aorinko ~ *aarinko* *poeka* ~ *pooka*
- Švaa-vokaaleja l-alkuisissa konsonanttiyhdyissä
kylymä talavi-ilima
- Elä 'älä' – *elköö mänkö*
- Pl.perfekti muotoa *ol antanna* 'oli antanut'
- -kin-liite muotoa C + i(i) *villattii* 'villatkin'

Paestaa se päevä joskus risukassaannii

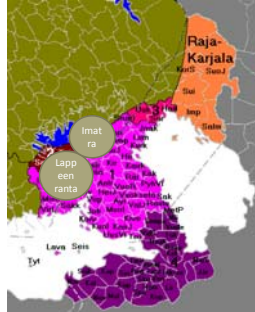
Kaakkoismurteet

- 1 Varsinaiset kaakkoismurteet
- 2 Lemin seudun välimurteet
- 3 Sortavalan seudun välimurteet
- 4 Inkerin suomalaismurteet

Kaakkoismurteet

- Lappeenrannan ja Imatran seutu kaakkoisrajalla
- Puhuttiin myös luovutetussa Karjalassa
- Kaakkoismurteiden puhujia muutti evakkoina muualle Suomeen

Kaakkoismurteiden piirteitä

Itäistä

- D:n vastine kato, j tai v *pijettii* 'pidettiin'
- Liudennus mahdollinen *pa'nniit* 'panivat'
- Yleisgeminatio
- *Myö, työ, hyö*
- Aa ja ää diftongiutuvat myös jälkitavuuissa
Soap antoa 'saa antaa'
- Myös ee, oo ja öö voivat osassa kaakkoismurteita diftongiutua
voattiet 'vaatteet' *heä tulluo* 'hän tulee'
- Inessiivin päätte -s
talos *Miehikkäläs*

Kaakkoismurteiden piirteitä

- Ts yleiskielen mukainen tai ss
metsä, metsän *messä, messän*
- Loppu- ja sisäheittoa
mäntii kirkkoo
antant 'antanut' *puont* 'pudonnut'
- Loppukahdennus puuttuu
anna sitä (VS. *annas sitä*)
- Mon. 3. persoonapäätte omalaatuinen yks. 3. p.
muoto + -t
hyö tekkööt 'he tekevät' *hyö tul'liit* 'he tulivat'
- Omistusliitteet yks. 1. ja 2. p.
issäin 'isäni' *tättiis* 'tätisi'
- Eksessiivi-sija -ntA *kotonta* 'kotoa' *ulkont* 'ulkoa'

Kaakkoismurteiden piirteitä

- *Mie, sie, hää ~ heä*
- Ihmisistä käytetään pronominia
hää (hän) eikä *se*